

VUKOV Raffai Éva

(Témavezető: **RAJSLI Ilona**
Újvidéki Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék)

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka, Szerbia

vraffaieva@indamail.hu

amelyek a későbbiekben már markánsabban fémjelzik a vajdasági magyarok nagy részének beszédét.

Kulcsszavak: gyerekek nyelvhasználata, Magyararkanizsa, Szabadka, Újvidék, társadalmi és nyelvi változók.¹

7–14 ÉVESEK SZÓBELI KOMMUNIKÁCIÓJÁNAK TÁRSADALMI ÉS NYELVI TÉNYEZŐI KÉTNYELVŰ KÖZÖSSÉGBEN

Összefoglaló:

Dolgozatom célja a vajdasági magyarok nyelvhasználatának jobb megértése és áttekintése volt. Hogy ez az áttekintés minél hitelesebb legyen, Vajdaság három, a vajdasági magyarok szempontjából meghatározó fontosságú településéről, Magyararkanizsáról, Szabadkáról és Újvidékről vett mintavétellel készült a felmérés. A vizsgált korosztály melletti döntést pedig az indokolta, hogy a 7–14 éves beszélőknél érhetjük leginkább tetten a kialakuló nyelvhasználatban azokat a tendenciákat,

BEVEZETÉS

Munkámban az általános iskolás korosztály szóbeli nyelvhasználatának jellemvonásait kísérem meg bemutatni. Választásom azért esett erre a témára és korosztályra, mert a vajdasági magyarok nyelvhasználatát érintő kívülről jövő kritikai megjegyzéseket hallgatva, majd az iskolás gyerekek beszámolóit, szóbeli nyelvi megnyilvánulásait éveken keresztül figyelve úgy éreztem, tüzetesebben meg kell vizsgálni, hogyan is beszélnek a vajdasági magyarok, melyik életszakaszban hogyan alakul ki az a nyelvhasználati jellegzetesség, amelyre számosan felfigyelnek, amelyet szóvá tesznek és bírálnak is. Természetesen nem kutatatlan területről van szó, hiszen többen is foglalkoztak és foglalkoznak a témával. Megfogalmazták a nyelvjárási jelenségek és a regionális köznyelvi vonások megjelenését a térség magyar nyelvhasználatában (Penavin, 1986; Lánicz, 1995; 1997; Rajsli, 2004b), foglalkoztak a fiatalok nyelvhasználati attitűdjével (Rajsli, 1995; 2003; 2004a), a térségre vonatkozó nyelvi tervezéssel (Papp, 1999) és számba vették az iskoláskorúak nyelvhasználatát jellemző interferenciajelenségeket, jövevényelemeket (Papp, 1995; 2002; 2003; 2004; Andrić, 1995; 2003; 2004).

Kutatásomban sikerült azonos és eltérő korú, azonos és eltérő lakhelyű gyerekek, azonos referenciával bíró beszédprodukciónkat egymás mellé helyezni. Első hallásra talán egyhangú

¹ Egy részlet közzlése: Tanulmányok 2011 (44. füzet), Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék, 2011, 94-101. o., ISSN 0354-9690, COBISS.SR-ID 16571906

vállalkozásnak tűnik nyolcvan, azonos képsor alapján kialakított történet, lejegyzett beszédprodukciónak vizsgálata, az viszont a nyelv és az ember diadala, hogy nincs közöttük két egyforma szöveg. A nyelvész számára izgalmasabb olvasmány nincs, mint nyolcvan különböző témájú történet, hiszen ezek a szövegek lehetővé teszik, hogy megfigyeljük, mitől egyéni egy szóbeli nyelvi megnyilvánulás, mi jellemzi a különböző korosztályok és nemek szövegeit, befolyásolja-e a nyelvi jelleget a szülők társadalmi helyzete, milyen viszonyban áll egymással a kreatív felépítésű szöveg és a nyelvi hiánnyal küszködő, milyen stratégiákat alkalmaznak a beszélők egy-egy helyzet kifejezéséhez. Mindezeket a kérdéseket érintettem munkámban, egyesekre választ is megkíséreltem adni.

A dolgozat általános részében foglalkozom azokkal a nyelvi folyamatokkal és állapotokkal, amelyek a vajdasági magyarok anyanyelvét érintik, ezek a tényezők, például a kétnyelvűség, a nyelvjárás, a regionális köznyelv kérdése, kisebb–nagyobb mértékben minden, vizsgálatunkban szereplő egyén nyelvi megnyilvánulását érintik. Ugyancsak általános kérdés a nyelvi szocializáció kérdése, hiszen a nyelvi szocializáció módja, lefolyása nagyban befolyásolja az egyén nyelvi kompetenciáját, kihat nyelvhasználatának mindazokra a szegmenseire, amelyek később hatással lesznek sikeres, illetve kevésbé sikeres nyelvi–kommunikációs teljesítményére. A nyelvi szocializáció és a későbbi nyelvi társas kapcsolatok szorosan összekapcsolódnak, és kiegészítik egymást, az egyéni nyelvhasználat részben a beszélő és az őt körülvevő nyelvi–kommunikációs partnerek kapcsolatának függvénye, ezért is fontos, hogy feltérképezzük a vizsgált beszélők és környezetük nyelvi kapcsolatának társadalmi jellegét.

A dolgozat fő részét a képsorokról való történetalkotás során létrejött és lejegyzett szövegek vizsgálata tölti ki, emellett szerepel a vizsgálandó szóbeli nyelvi megnyilatkozások között az útbaigazítás is, mint jellegzetes szóbeli műfaj. A vizsgálat kiterjed a szövegek nyújtotta nyelvi anyag különböző nyelvi szintjeinek, a mondatalkotásnak, az alaktani jellegzetességeknél, a szókincsnek, a szövegformáló elemeknek a vizsgálatára. Emellett a munka kitér a verbális kommunikációs zavarokat okozó jelenségek elemzésére, mint például az interferenciajelenségekre, a szerkezeti tükrözésre, a nyelvi hiányra. A különböző szempontú vizsgálatokat minden esetben kiegészítik a társadalmi vonatkozások. Egy-egy nyelvi jelenség esetében azt is vizsgálom, hogy a társadalmi körülmények közül melyek azok, amelyek összefüggést mutatnak az adott nyelvi jelenséggel.

Megvizsgáltam a kutatásban szereplő egyik település, Szabadka tanítóinak a nyelvhasználati másság iránti attitűdjét. Másrészt foglalkozom azzal, hogy milyen nyelvpolitikai lépések játszanak közre abban, hogy egy nyelv az oktatás nyelvévé váljon, illetve ha kisebbségi nyelv válik az oktatás nyelvévé, milyen problémákkal és feladatokkal kell szembenéznie a nyelvésznek és a pedagógusnak.

A különböző vizsgált nyelvi elemeket, tényezőket, jelenségeket a legtöbbször megvizsgáltam a társadalmi tényezők tükrében is. Egy-egy esetben megállapíthattam, hogy szignifikánsan összefügg a nyelvi jelenség és a társadalmi tényező. Az alábbiakban összefoglalva kiemelem azokat a felismeréseket, amelyek esetében a vizsgált tényezők összefüggését jelentősnek mondhatjuk.

1. Település

A települések tekintetében a mintavétel úgy történt, hogy a vizsgálatba bevont három település közül az egyik, Magyarokizsa nagy arányban homogén magyarok lakta település, a másik település, Szabadka lakosságának kb. 40%-a magyar anyanyelvű, míg Újvidék esetében ez az arány sokkal alacsonyabb, mindössze 5%.

Előfeltevésem az volt, hogy Magyarokiszava nyelvi homogenitásánál fogva pozitív hatást fejt ki az ott élők nyelvhasználatára, Szabadka nyelvi heterogenitásánál fogva pedig úgy hat az ott élő magyarokra, hogy azok sok mindent átvesznek a másik, többségi nyelvből, és egymásra is hatnak a magyar anyanyelvűek nyelvhasználatukkal, például különböző eredetű nyelvi elemeket közvetítenek. Szabadka magyar anyanyelvű lakosságára még az is jellemző, hogy tudják, a magyar nyelv használatára szinte minden szinten meg van a lehetőségük: óvodában, iskolában, számos hivatalban, piacon, üzletben használhatják a nyelvet, ugyanakkor érzik a másik nyelv magasabb presztízsét is. Talán éppen emiatt nem jelent számukra kihívást és célt, hogy minél jobban ki tudják magukat fejteni magyar nyelven.

Az újvidéki adatközlőkkel kapcsolatban értek bennünket a legnagyobb meglepetések, hiszen tudjuk, hogy ebben a városban a gyerekek a családon és az iskolai órán kívül másutt nemigen használják anyanyelvüket, a magyart. Tudjuk, hogy az iskolai szünetekben is gyakran a szerb nyelvet használják egymás között is a magyar anyanyelvű gyerekek. Nyelvhasználatukban azt figyelhettük meg, hogy sokkal figyelmesebben, nagyobb energiát megmozgatva szólaltak meg, mint a másik két település tanulói. Figyeltek arra, hogy szabatosan beszéljenek, s meglátásunk szerint nem csak a formára, de a tartalomra is nagyobb hangsúlyt fektettek, mint a többiek. Beszédprodukcióik szókinccsel jellemzi a választékosság, például az ormány kifejezést a legnagyobb arányban Újvidéken használták, egy olyan beszédhelyzetben, ahol szinte elkerülhetetlen lett volna használata, mégsem használta minden adatközlőnk. Egyes adatközlőknél érződött a küzdelem a megfelelő magyar szóért, ugyanakkor a beszélő nem tévovázott „megkeresni” az adott szót. Mondatszerkesztésüket vizsgálva megállapíthattuk, hogy a három település adatközlői közül ők használták a legnagyobb arányban bővítményeket és alárendelő szerkezeteket. Megfigyelő- és gondolkodási készségüket dicséri, hogy a vizsgálatban szereplő képsor elemeinek összefüggését a legnagyobb arányban ők ismerték fel. Az újvidékiek beszédében megfigyelhető Vajdaság különböző vidékeire jellemző nyelvjárási jegyek felbukkanása, illetve konzerválása is.

Mindezek mellett az újvidéki adatközlők beszédprodukciói tartalmazták a legtöbb hibás szerkezetet, interferenciát, téves vonzatot.

A szabadkai adatközlők között számos olyan akadt, akinek beszédprodukcióját a szabatosság, gazdag szókinccs, kreativitás és a nyelvi kihívás vállalása jellemezte. Azt is mondhatnánk, hogy a szabadkai adatközlők közül kerültek ki azok, akik a legkreatívabb, leggazdagabb beszédprodukciókat hozták létre. Ez a hozzáállás azonban csak keveseket jellemezett. Sokkal jellemzőbb volt a nyelvi hiány jelensége, illetve az efelé hajló tendencia. Számos adatközlő igyekezett a lehető legszűkebb szókinccsel végigmondani mondandóját, gyakori jelenség a kifejezőkészség alacsony foka. Az újvidékiekkel összevetve a szabadkaiak beszédprodukcióit, talán a nyelvi attitűdbeli különbség a legszembetűnőbb. Andrićnál (2003) más jellegű, eredményorientáltabb felmérés kereteiben bizonyultak a szabadkai adatközlők gyengébbnek, mint az újvidékiek.

Magyarokiszava esetében fokozottabban megfigyelhetőek nyelvjárási elemek, ahogyan az várható volt. Itt fordult elő a legkisebb arányban egy divatosnak, illetve modorosnak mondható nyelvi jelenség, a témaismétlő névmások használata. A megmutatott képsor részletei közötti kapcsolatot a magyarokiszavai adatközlők ismerték fel a legkisebb arányban. Nem vált be az az előfeltevéssünk, miszerint a magyarokiszavai adatközlők

beszédproduktói kiemelkednének a többiek beszédproduktói közül a szókinccs gazdagságában, kifejezőkészség minőségében.

A három település adatközlői közül az újvidékiek számára a legkevésbé magától értetődő dolog a magyar nyelven való beszélés, és magyar tagozatba való járás, mindez tudatos döntés eredménye. A szabadkaiak esetében ennek a tudatosságnak kevesebb jelét láttuk. Az újvidékiek esetében erősítő tényező lehet a nagyvárosi lét, amely dinamikusabb gondolkodásra serkentheti a beszélőket, s talán a kétnyelvűség magas foka is szerepet játszik az igényesebb beszédben. Kérdőíves felmérésünkéből az is kiderül, hogy az újvidékieket bírálták legtöbbször magyar nyelvű beszédjük kapcsán, méghozzá leggyakrabban a pedagógusok. Az újvidékiek beszédproduktóit nagymértékben jellemzik a szöveget kezdő és záró egyszerű formulák.

2. Szociokulturális környezet

A társadalmi változók közül más társadalmi változókkal a legmarkánsabban a szülők, főképp az anya iskolai végzettsége mutat összefüggést, például a könyvek száma, a különórák és a tanulmányi eredmény tekintetében. A szülők iskolai végzettsége azonban igen csekély mértékben hat ki a nyelvi teljesítményre, ha ki is hat, nem az elvárások szerint, vagyis a nyelvilleg jobbnak ítélt jelenség nem a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülő gyerekéhez kötődik. Olyan esetek fordulnak inkább elő, amikor a középfokú végzettséggel rendelkező szülők gyerekei nagy arányban mutatnak jobb eredményt az alacsony végzettséggel rendelkező szülő gyerekéhez képest. A középfokú végzettséggel rendelkező szülő gyerekének nyelvi magatartása markánsan kimagaslik az alacsony végzettséggel rendelkező szülő gyerekének eredményéhez viszonyítva. Igazán jelentős társadalmi-kulturális különbség nem figyelhető meg a közép- illetve felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők között, gyerekeik nyelvi magatartása ezt sugallja. Talán az eredményeket azzal is magyarázhatjuk, hogy a vizsgálatban szereplő egyetemi végzettségű szülők, ahogyan az térségünk magyar anyanyelvű felsőfokú végzettséggel rendelkező egyéneire általában jellemző, nem a vezető értelmiségiek rétegéből kerültek ki, nagyrészt pedagógusok, beosztottak. A legtöbb esetben csak az egyik szülő rendelkezik felsőfokú diplomával.

A nagyszülővel együtt élő gyerekek semmilyen nyelvi változó tekintetében nem mutatnak különbséget társaikkal szemben, a különóra sem jelent nyelvi előnyt. Valószínűleg azért van ez így, mert a különórák nagyon különbözőek, jelentőségük is eltérő. A nagyszülő jelenléte általában a verbális tér kiszélesedését jelenti a gyermek számára, tehát előfeltevésünk szerint pozitív hatással van a gyermek nyelvi készségeinek fejlődésére. Másrészt viszont meg kell vizsgálnunk, hogy milyen egyéb társadalmi-szociális tényezők jellemzik a nagyszülővel való együtt lakást. A jelenség együtt járhat olyan szociális helyzettel, amelynek kényszerű következménye is lehet a család ilyen fajta szerveződése. Ebben az esetben a nagyszülő pozitív hatását más kedvezőtlen tényezők érvényteleníthetik. A felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekei élnek szignifikánsan a legkevésbé esetben együtt a nagyszülővel, míg a leggyakrabban az alacsony végzettséggel rendelkezők esetében jellemző a három generációs háztartás.

3. Életkor

Az életkor számos nyelvhasználati tényezőt befolyásol. A kis- előtagot szignifikánsan a 7–8 évesek használják, az életkor növekedésével csökken ennek a nyelvi elemnek az előfordulása a beszédprodukciókban. A témaismétlő névmások viszont nem fordulnak elő 7–8 éves korban, előfordulásuk és az életkor összefüggése szignifikáns. Az irányok megnevezésére a jobb és bal kifejezések használata nem jellemző a 7–8 éves korosztályra, ugyanakkor a szövegen kívüli referenciával nem rendelkező névmások és határozószók használata útbaigazításkor a fiatalabb korosztályra jellemző, a tényezők összefüggése szignifikáns. Bővítményeket a 7–8 évesek nem használnak, szignifikáns az összefüggés a korosztály és a nyelvi tényező között. A szókincs vizsgálatokor megfigyeltük, hogy számos kifejezést, például a *'tűzhely'* jelentésnek megfelelő szót jellemzően kihagyták a beszédprodukcióból. A használt igemódok megfigyelésekor megállapítottuk, hogy kijelentő módú igéket használnak, szemben az idősebbekkel, akiknél megjelenik a felszólító mód, feltételes mód és az infinitív alak. A bánáti származású szabadkai tanulók 7–8 évesen még palatális toldalékot illesztenek némelyik veláris hangrendű igéhez, később ez már nem jellemző, az életkor és a jelenség közötti összefüggés szignifikáns.

4. Nem

A nem viszonylatában előforduló nyelvhasználati különbségek közül a legjellemzőbb a témaismétlő névmások megjelenésének erősen szignifikáns nemi meghatározottsága. Ez a nyelvi jelenség a nyelvi kompetencia bizonyos fokának elérésekor divatjelenségként, illetve bizonyos nyelvi helyzetek sajátos értelmezése következtében kezd megjelenni a nyelvhasználatban, elsősorban a nőknél. Emellett a kicsinyítő képző használata és még nagyobb mértékben a kis- előtag használata jellemzi a nők, vagyis lányok nyelvhasználatát. Nagyobb arányban ismerték fel a fiúk az egyik képsor szereplőjének, az oroszlánnak történetbeli szerepét. A lányok valamivel kevesebb töltelékelemet, referencia nélküli névmást és határozószót használtak, de ez az eredmény nem szignifikáns. Jellemző módon a nyelvi jelenségek, illetve elemek nyelvhasználatbeli megjelenését vizsgálva a legtöbb esetben szinte azonos értéket mutattak a fiúk és lányok eredményei.

5. Kudarcok

Vizsgálatom a verbális kommunikáció csupán két formáját foglalta magába, a képsorról való történetmondást és az útbaigazítást. Eredményeink és megállapításaink sem lehetnek emiatt általános érvényűek. Jónéhány olyan jellemzően a vajdasági magyarokra vonatkozó nyelvhasználati jelenséget nem tudtunk kimutatni megfelelő arányban, mint például a suksükölés, szerb eredetű szavak és tükörfordítások használata.

A kommunikációt nehezítő jegyek között szerepelnek az interferenciajelenségek, melyek túlnyomórészt az újvidéki adatközlőket jellemzik. Nyelvhasználatukban megjelennek a hibás vonzatok és az igekötők kiválasztásának bizonytalansága. A nyelvi hiány jelensége mindhárom település adatközlőit jellemzi, erre utalnak az analitikus szerkezetek, a létige indokolatlan használata ott, ahol a nyelv megfelelőbb választékot is kínál. Ugyancsak a nyelvi hiánnyal függ össze a predikatív szerkezetek nagy arányban való jelenléte a beszédprodukciókban, a vizsgált korpusz tekintetében, ez különösen Szabadkát érinti.

6. Zárszó és kitekintés

Munkámban főként gyerekek képsorok alapján kialakított beszédprodukcióit elemeztem számos szempontból, mindemellett hangsúlyozni kell, hogy az adatközlők nyelvhasználatának csupán egy szeletére nyílt így rálátásom: egy olyan beszédtevékenységről van szó, amelynek témája nem a beszélő választásának eredménye. Az adatközlők beszédhelyzetre vonatkozó különböző attitűdjei minden bizonnyal lenyomatot hagytak magukon a beszédprodukción is. Szép számmal akadtak olyan gyerekek, akik minden tudásukkal azon voltak, hogy minél érdekesebben, lényegre törőbben és nem utolsósorban minél „helyesebben” adják elő a képsorok által irányított történetüket. Ebből is látszik, hogy bizonyos megfelelési tényezők vagy ezek hiánya is közrejátszott a beszédprodukción létrejöttében.

Vizsgálatunk számos nyelvi jelenségre kiterjedt, egyes eredmények új kutatási célokat és témákat jelölnek ki. Ilyen például a mondaton belüli visszautalások rendszere a vizsgált beszélők körében, a térbeli elrendezések verbális lenyomata, a szövegalkotásra vonatkozó stratégiai megfontolások. A vizsgált nyelvi jelenségek feltérképezése kijelölhetővé tesz olyan jövőbeni célokat és feladatokat, amelyeknek keretein belül kiválaszthatóak a részletesebb elemzést és vizsgálatot igénylő nyelvi jelenségek. A nyelvi és társadalmi tényezők egymásra hatásának vizsgálata mellett további kutatást igényel annak megítélése, hogy az életkor mely nyelvi jelenségeket befolyásolja, hol a határ az életkor, illetve a környezeti hatások okozta nyelvi kudarcok és hiányjelenségek között. Mindenekelőtt a jövőbeni pedagógusok figyelmét érdemes felhívni azokra a nyelvhasználati pontokra, amelyek értő megközelítése kulcsfontosságú.

THE SOCIAL AND LINGUISTIC FACTORS OF 7–14-YEAR-OLDS VERBAL COMMUNICATION IN A BILINGUAL COMMUNITY

Abstract:

The aim of the present study is to understand more thoroughly the language use of Hungarians in Vojvodina. In order to provide authentic review of their language use three municipalities in Vojvodina have been examined which are relevant from the perspective of the Hungarians in Vojvodina, to be specific, the data of the present study origin from Kanjiža (Magyarakanizsáról), Subotica (Szabadka) and Novi Sad (Újvidék). The age group under investigation is the youngsters between the age of 7 and 14, for the reason that their language use shows tendencies that particularly signal the language use of Hungarians in Vojvodina and in order to detect these tendencies their language use has been researched.

Keywords: child language use, Kanjiža (Magyarakanizsáról), Subotica (Szabadka), Novi Sad (Újvidék), social and linguistic changes.

Felhasznált irodalom:

Andrić Edit (1995): Interferencia-jelenségek a vajdasági magyar nyelvhasználatban. In: Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 235–244.

Andrić Edit (2003): A szerb nyelv hatása a magyar általános iskolástanulók nyelvére a Vajdaságban. In: Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Kisebbségi létjelenségek. Szórvány- és szociolingvisztikai kutatások*. Szabadka. MTT Könyvtár 7.

Andrić Edit (2004): Iskoláskori kétnyelvűség Vajdaságban. In Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk*. Szabadka: MTT. 249–268.

Láncz Irén (1995): Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata a csantavéri regionális köznyelvben. *Tanulmányok*, 25–28., 137–148.

Papp György (1995): Beszédhelyzeti kötődésű kölcsönszavak és közlési interferenciák a jugoszláviai magyarság nyelvében. In: Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. Budapest. 217–225.

Papp György (1999): A nyelvi megismeréstől a nyelvi tervezésig. *Tanulmányok*, 32., 51–61.

Papp György (2001): Szavak – határok nélkül. Idegenszó-használatunk jelenlegi állásáról. *Tanulmányok*, 34., 89–90.

Papp György (2002): Az analitikus-szintetikus nyelvi jelleg szintjei, kategóriái a szerb-magyar összevetésben. *Hungarológiai Közlemények* 34/4., 24–30.

Papp György szerk. (2001): *II. Élőnyelvi Konferencia*. Tanulmányok. Különszám. Újvidék: Az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének Évkönyve.

Papp György (2004): Szólásinterferencia és szólásvesztés. In: Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk*. Szabadka. MTT. 269–279.

Penavin Olga (1986): Nyelvjárás és köznyelv. Újvidék. Forum Könyvkiadó.

Rajslji Ilona (1995): Nyelvi adaptálódás és kódváltás a megváltozott körülmények között. In: Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 299–304.

Rajslji Ilona (2004a): Attitűdváltás és nyelvjárásvesztés összefüggései a vajdasági magyar fiatalok nyelvhasználatában. *Hungarológiai Közlemények* 4., 43–52.

Rajslji Ilona (2004b): A vajdasági nyelvjárások és a regionális köznyelv korpuszának gyűjtése. In: Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk*. Szabadka. MTT. 15–28.

Rajslji Ilona (2004c): Útmutató a korpuszba építendő élőnyelvi szöveg lejegyzéséhez. In: Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk*. Szabadka. MTT. 65–78.

Rajslji Ilona (2004d): Középiszolásaink kis- és nagyközösségi nyelvhasználati mintái. In: Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk*. Szabadka. MTT. 225–232.